

Bu yazının adını Elşad Səfərlinin bir poemasının adından götürdüm. Mən belə düşünürem ki, elə Elşad Səfərlinin özü de təbiəti bir çiçək, insanları da bir çiçək kimi düşünür. Demək, Elşad Səfərlinin özünün obranıda iki çiçeyin otri rəngi görünür.

Tamimim istedadlı şair, nəzəriyyəçi ədəbiyyatşunası alım, filologiya elmlər namizədi, döşənət, sonet janrınnın on beşən çox nüvənün poeziyamızda ilk yaradıcı, iynemi kitabın müəllifli Elşad Səfərlinin yenicə "Bakı Metbəsi" ASC-də çapdan çıxmış əsərin daha bir üstünlüyü ondan ibarətdir ki, naşının çap etdirildiyi əsərlərin foto görüntüsündə olduğu kimi çap etdirmişdir. Elşad Səfərlinin fəal ədəbiyyat adamı olduğu hər kəsə bəlli dir. Onun 63 yaşlı var. Tamimim istedadlı şair kimi nəzəriyyəçi, ədəbiyyatşunası alım kimi birmənəl qubul olunur. Filologiya üzrə almışdır, dosdentdir. Eyni zamanda onun pedagoji fəaliyyətini da ədəbi fealiyyətindən ayırmak olmaz. Lənkəranın Dövlət Universitetində müxtəlif vəzifələr tutmuş alim ədəbi mühitdən ayrılmayaq, pedagoji fealiyyətindən da həmişə fərqlənməmişdir. Əvvəller "Marif" nəşriyyatında redaktor olması da ədəbi iş tecrübəsinə müsbət təsir göstərmişdir. Hələ 20-23 yaşlarında olanda ilk şeirləri ilə mətbuatda çıxış etmiş və bu da ustad şair Şəker Aslanlının diqqətini çəkmis, o vaxt dəbədə olan "Uğurlu yol"la ona yaradıcılıq əzmi dilemişdir. Azərbaycanın görkəmli şairləri, sonet adamları Söhrab Tahir, Nəriman Həsənzadə və tənqidçi Vəqif Yusiflinin zəmanəti ilə 1998-ci ilə Yaziçılar Birliliyinə qubul edilmişdir.

Şair Elşad Səfərli həmişə ədəbi prosesini diqqət merkezində olub. S.Əsodullayev, H.Həşimli, Ə.Xəlilov, A.Eminov, Ş.Fazıl, C.Əlibeyov, M.Babayev, A.Hesənli, Ə.Naxçıvanlı, Ə.Xələfi, eləcə də men özüm Elşad Səfərlinin zəngin yaradıcılığı araşdırın, təhlil edən, deyər verən yazılarla mətbuatda çıxış etmişik.

Şairin sonet yaradıcılığı ayrıca tədqiqtələb edən bir sahədir. Onun elmi ədəbi fealiyyəti de çox uğurludur. Bir neçə monoqrafiyanın müəllifi kimi ədəbi, elmi mühitdə özünməxsus yeri var. Demək olar ki, onun naşır etdiyi əksər kitabların naşırı olduğunu onun yaradıcılığı ile tanışım. O, hələ tələbəlik illərində tənqidçi təfəkkürə malik bir ədəbiyyatçı kimi özünü tənqid bilmişdi. Sonradan özünün monumental elmi əsərləri və bir çox şeir və poemə kitablarını oxucuların ixtiyarına vermeklə öz oxucu heyətinin rəğbətini qazanmışdır. Mən Elşad Səfərlinin ədəbi fealiyyətini yaxından öyrəndiyim üçün belə bir qənaətdəyəm ki, onun bütün yaradıcılığı kompleks halında öyrənilməli, araşdırılmalıdır. Elə bə səbəbdən də onun naşır üçün mətbəəyə təqdim etdiyi kitablarını nəşr etdikdən sonra fikir və qənaətlərimi də oxucularla bölüşmək istəməm.

Bir oxucu kimi mən də daim onun yaradıcılığını izləməyi onun şeir və poemalar haqqında ədəbi prosesin bir səra tamının nümayəndələrinin yazdıqları coxsayılı resenziya və möqalələrini diqqətlə oxumux və övməyəni "Kredo" qazetində dəfələrlə çap etdirmişəm. E.Səfərlinin şairlik hissələri maksimum şəkildə bədi estetik ifadəsində özünü göstərir. Bu elə bir ilahi vəhdətdən ki, təbiətin, həyatın kiçik bir ləvhəsi, adı bir cizgisi şairi tələtümə gətirir.

Onun necə həssas bir şair olduğunu duymaq üçün istənilən bir seirinə müraciət etmək kifayət edərdi. Oxucularla təqdim olunan yeni kitabı - "İki çiçeyin dastanı" kitabı da elə bu cohetdən diqqəti çəkdir. Bu kitabı da müəllifin lirk bi poeması "Gormotik balladası" təbiətə heyati birləşdirmək baxımından çox maraqlıdır. Bu lirk poemada zəngin obrazlar silsiləsindən Qızı Paşa obrazı moni daha çox celb etdi: "Qızı Paşa... Qızı Paşa" deməşkin: "İftixardan qürurlandım tez də mən. Körpü atsaq yaddaş biz dənəndən, Bir qız paşa... Yeni Həcor görürük, Gormotik! Sən qisa deyim: Qızı Paşadan, "Dərs almışdı vaxt Camal Paşadan. Qisas aldi neçəneçə daşnakdan - Əldə tüfəng, Öyündən de dəri kürk, Gormotik". Müəllif maraqlı pandem yaradır. Gormotik kəndini tərənnümə edir. Ancaq bu kəndin deyərini onun yetirmələri ilə əsaslaşdırır. Bu əhatədə bəzən Qızı Paşa Novruzovanın taleyini xüsusi cəzibə altında izleyir. Müəllif poemanın arasında Qızı Paşanın taleyinə işlə salan qeydlər verir. Ancaq bu qeydlər sadəcə məlumat xarakteri daşırmış. İki kitab sohifasının içərisində sanki bir roman oxuyuruq. Bu mötnin kölgədə qalmasını istədəyimdən onu oxuculara yetiriyəm özümə borc bildim: "Əsil adı Qızıdır. (Qızı Novruzova. 1883-1932). Paşa leqəbi ona sonra verilmişdir. Bununda öz tarixi var. 1918-ci ildə Türk ordusunun zabiti Camal Paşa Lənkərana gəlir. 1919-cu ilin yayında Denikinci rus-erməni birləşmələrinə qarşı mübarizə aparanada onun qərargahı Kərbələyi Nuriullah

edərdi. 1922-ci ildə Azərbaycan qadınları nümayəndə heyətinin torkibində Moskvada olmuş, Lenin və Nəriman Nərimanova görüşmüştür.

Qızı Paşa 1932-ci ildə Bakıya köçməş, oğlu ve gelini ilə Bakının Bülbülə qəsəbəsində yaşamışdır. Az sonra, ele 1932-ci ildə vefat etmişdir. Nəvəsi Cəfər hazırda Mərdəkənda yaşayır. Gormotikdə yaşadıq ev işə baxımsızlıq üzündən uğmadır. Yerində başqları sakın olmuşlardır."

Bir şair olaraq Elşad Səfərli vətənini dörən bir məhəbbətə sevir. Onun həyat kitabı kimi qaradığımız "İki çiçeyin dastanı"nda Azərbaycanın birliliyi, bütövlükləri tərənnümə edən əsərləri çoxdur. E.Səfərlinin yaradıcılıq xüsusiyyətlərinin əsasları kimi qaradığımız cəhət Vəton, yurd həsratına, yaddaşına əsas möqamları diktə etməyi yerində bildik.

"İki çiçeyin dastanı" çox zəngin kitabdır. Bu kitab bir neçə bölmən ibarətdir. "Tərsinə yozulmuş yuxular", "Xatirələr, təsəffürlər", "Mavi mosafə", "Bülbülün balladası", "Müəllimləyə məktublar" və lirk poemalar. Əlbəttə, yaxşı olardı ki, hər bir bölməni ayrı ayrı rəqəmdə təhlil etmək, dərin fikir daşıyıcı olaraq hər bir əsərə ayrıca diqqət edək. Ancaq onun fikir şairi olduğunu təsdiq edən "Mənim kəbəm" şeirini diqqət çəkmək bəs edər:

Mən kəbədə olmamışam,
Ancaq mənim öz Kəbəm var.
Mənim illahi dargaha,
O Kəbəmdən öz növbəm var.
Mənim Allah qarşısında,
Günahlarımın təvəbm var.
Nə mən olımda kompasım,
Nə mən arb cüldənəyəm.
Üreyim-Allah Kəbəsi,
Mən bir karvan köçündəyəm.
Kəbəm mənim içindəyəm...
Bu kitabda toplanan əsərlər Elşad Səfərli son vaxtlar qələmə alıb. O

ELŞAD SƏFƏRLİ

İKİ ÇİÇƏYİN DASTANI

İKİ ÇİÇƏYİN DASTANI

adlı birisinin evində yerləşirdi. Kəndin rus-erməni (daşnak) birləşməsindən təmizlənməsində türk qoşunun mühüm xidmətləri olmuşdur. Türkler gedəndən sonra qərargahın yerləşdiyi bina "Qadınlar klubu"na çevrilmişdir. Kluba Qızı Novruzova başlıqlı edirdi. Qızı Camal Paşanın qərargahında əyləşdiyindən gərə ona həmin vaxtdan Qızı Paşa deyilməmişdir. O, 1883-cü ilin martın 10-da Gormotikdə anadan olub. Zirok, çəvik, hazırlıqav, qarayanz, çəlimsiz biki qadın idi. Kasib bir ailəde böyüümüşdür. İmkənlər adamların evində muzdurluq etdiyindən əgir hayat onun xarakterini sertləşdirmiş, kişi xasiyyəti və döztümlü etmişdi. Rusiyada 1917-ci ildə başlanan inqilab dəlgisi Lənkərana da yətişəndə o, kişilər qoşularaq, qadınların hüquqları uğrunda mübarizə aparan ilk qadın olmuşdur. Buna görədə 1920-ci ilden artıq təkcə Lənkəranda rəhbər, Respublikanın hər yerində Qızı Paşa kimi tanınmışdır. Qaçaq-quldur dəstələrini qarşı kişilərlə bir sıradə apardığı mübarizədə onu qorxmaz etmişdi. Bu cür həyat tərzindən gərə onda kişi kimi papiros çəkər və münəqşili məsololərin həllində kənd camaatının yardımçısına çevrilirdi. Qaçaq-quldur dəstə başçılığına sərt ismaric gəndərməkəndən də çəkintimdi. O, kənd surasının üzvü, kənd sovetinin sədri, sonralar isə Qoza İrcayıyyə Komitəsinin deputatı olmuşdur. Bu sahələrdə fealiyi ilə seçilərdi. Respublika həyatı ilə bağlı müşavirələrə, həmcinin ictimai tədbirlərdə cesarotlu çıxışlar

milli ruha, torpağa, özüneqayidinə, soykökine bağlılıq ideyəsindir. Onun əksər şeirlərin ruhumu, milli əxlaq tərkübüllük, azərbaycanlıq təşkil edir. Onun "səslənir" şeirində bizi sənki bütün Azərbaycan uğrunda savaşa çağırır.

Genişləndir bir vaxt geniş
Sərhədləri, Azərbaycan
Xəritəsini bərpa et,
Ulu xətai dövrünə
Dustaq düşən yerlərinin
Çıraqını qoş dövrənin...

Elsad Səfərliyin yaradıcılığı sanki adamların evində muzdurluq etdiyindən əgir hayat onun xarakterini sertləşdirmiş, kişi xasiyyəti və döztümlü etmişdi. Rusiyada 1917-ci ildə başlanan inqilab dəlgisi Lənkərana da yətişəndə o, kişilər qoşularaq, qadınların hüquqları uğrunda mübarizə aparan ilk qadın olmuşdur. Buna görədə 1920-ci ilden artıq təkcə Lənkəranda rəhbər, Respublikanın hər yerində Qızı Paşa kimi tanınmışdır. Qaçaq-quldur dəstələrini qarşı kişilərlə bir sıradə apardığı mübarizədə onu qorxmaz etmişdi. Bu cür həyat tərzindən gərə onda kişi kimi papiros çəkər və münəqşili məsololərin həllində kənd camaatının yardımçısına çevrilirdi. Qaçaq-quldur dəstə başçılığına sərt ismaric gəndərməkəndən də çəkintimdi. O, kənd surasının üzvü, kənd sovetinin sədri, sonralar isə Qoza İrcayıyyə Komitəsinin deputatı olmuşdur. Bu sahələrdə fealiyi ilə seçilərdi. Respublika həyatı ilə bağlı müşavirələrə, həmcinin ictimai tədbirlərdə cesarotlu çıxışlar

adlı birisinin tanınmış istedadlılığındır. Şeirlər fərdi fikir tutumuna, əslublu və poetik-bədi biçimə malikdir. Onun lirkasını daha çox mövzü rəngarəngliyi, kosorlu mövzular, sevgi duyguları və orijinal poetika müəyyənəldir. Və bu kontekstdə onun sonət, şair platforması qabarğılaşır.

Poemalarında ictimai problemlərə

yeni yanışma faktı diqqət çəkdir.

Epik təfsilat müraciət şairin bu sahədə də yaradıcılıq fealiyyətindən, toxey-

cümlədən, "Mənim kəbəm" şeirini də bir il bundan əvvəl yazıb. Və bu şeir onun zamanı kimliyini təsdiq edən mənəvi sənəddir. Müəllifin çox dəyəri və zəngin kitabına filologiya elmləri doktor, professor Əmrirəx Xəlilov "Ön söz"ündə yazır: "Jüle Rənarın belə bir qeydi var: "Ədəbiyyat elə bir pəsədir ki, istedadlı olduğunu istedaddan mehrum olan adamlara dö-nə-dən səbüt etməlisən". Ancaq E.Səfərli öz ədəbi tərəyindən tam arxa-yındır və öz istedadını kimesə səbüt etməyə ettiyərək dymur. Belə bir təşəbbüsde bulunmağı artıq, monasız bir əyləncə hesab edir, çünki o, ədəbi prosesdə imzasını çıxdan təsdiqləmişdir".

Bütün bunlardan sonra bircə bunu deyirəm: Elşad Səfərlinin mənəvi aləmi ilə baş-başa qalmış üçün "İki çiçeyin dastanı" kitabını oxumaq və onun zəngin fikir aləmini sakın olmaq hər bir oxucunun öz işidir. Elşad Səfərli. Onun osas missiyası həyatı insanlara sevdirməkdir. Mən bu hoqiqətə əməniliklə sözümüz bitirirəm.

...Yazımın ovvəlində iki çiçeyin qızılından danışmışdım. İki çiçeyin qızılı, cəzibə Elşad Səfərlinin poetik yaradıcılığında - xüsusi, yeni kitab-

Səddad CƏFƏROV,
Yazıcılar və Jurnalıslar
Birliyinin üzvü,
iqtisadiyyat elmləri üzrə
fiksə doktoru